

3. Lesnikova, Yu. V. (2011), Teoria ta praktika suchasnoho menedzhmentu v osviti: programa spetskursu ta inthormatsiyjni materialy [The theory and practice of modern management in education: [special course program and informational materials]], Cherkasy, 52p.

4. Sukhomlinskiy, V.O. (1988), Rozmova z molodum dyrektorom [Conversation with a young director], Rad. Sch., Kiev, 284p.

УДК 159.923:378.011.3.013.77-057.87

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПСИХІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Ліба Н.С., Марценюк М.О.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF MENTAL STABILITY OF STUDENT YOUNG PEOPLE

Liba Natalia, Martseniuk Maryna

Стаття присвячена такому актуальному питанню сучасності як психічна стійкість. Психічна стійкість – це властивість особистості, окремими аспектами якої є стійкість, урівноваженість, опірність, які дають змогу особистості протистояти життєвим труднощам, несприятливому тискові обставин, зберігати здоров'я і працездатність у різних випробуваннях. В статті здійснено теоретичний аналіз особливостей формування та розвитку психічної стійкості студентської молоді, наголошується на важливості формування і розвитку психічної стійкості особистості. Зазначається, що особливо актуальним дане питання постає в юнацькому віці. Для того щоб юнак або дівчина стикаючись із стресовими ситуаціями в навчанні, виходили з них із позитивними результатами: підвищеною мотивацією до навчання й прагненням до отримання знань, оскільки головною ознакою психічної стійкості виступає успішність у навчанні.

Ключові слова: криза, юнацький вік, розвиток, інноваційні педагогічні технології, психологічна стійкість, навчання.

Entering to establishment of higher education, students run into the row of problems that is related to insufficient psychological readiness to the studies in institution of higher learning, with destruction for years of mine-out options, skills, habits, valued orientations of pupils of high school and productive collectives, loss for years of the envisaged mutual relations with a collective and forming of new skills, and also with the lack of ability to carry out psychological self-regulation of own activity and behavior. Youths and girls get in new, unusual for them terms, that unavoidable causes to the evils of dynamic stereotype and origin, emotional experiencing related to him.

The article is sanctified to such pressing question of contemporaneity as psychical firmness. Psychical firmness is property of personality, the separate aspects of that is firmness, even temper, resistibility, that give an opportunity of personality to resist to vital difficulties, unfavorable pressure of circumstances, to keep healthy and capacity in different tests. The general scientific methods of research are applied in the article.

The theoretical analysis of features of forming and development of psychical firmness of student young people is carried out in the article, it is marked on importance of forming and development of psychical firmness of personality. Marked, that this question appears especially actual in youth age. for that youth or girl, running into stress situations in studies went out them with positive results: by an increase motivation to the studies and aspiring to the receipt of knowledge, as as a main sign of psychical firmness success comes forward with studies. It is well-proven in research, that the index of psychological firmness is success with studies, and also

combination of high levels of cognitive and contention reasons.

Keywords: *crisis, youth age, development, innovative pedagogical technologies, psychological sustainability, training.*

Вступаючи до закладу вищої освіти, студенти стикаються з рядом проблем, що пов'язані з недостатньою психологічною готовністю до навчання у ЗВО, з руйнуванням роками вироблених установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій вихованців середньої школи і виробничих колективів, втрати роками закріплених взаємин з колективом та формуванням нових навичок, а також з невмінням здійснювати психологічну саморегуляцію власної діяльності та поведінки. Юнаки і дівчата потрапляють у нові, незвичні для них умови, що неминуче спричиняє злам динамічного стереотипу і виникненню, пов'язаних з ним емоційних переживань.

Питання вивчення та визначення нервово-психічної стійкості розглядали: Ю. А. Баранов, В. І. Барко, Ю. Б. Ірхін, М. М. Козяр, С. Ю. Лебедева, І. І. Ліпатов, О. М. Логачов, В. А. Молотай, О. А. Матеюк, О. М. Охременко, І. В. Платонов, В. А. Пономаренко, І. І. Приходько, В. Ю. Рибніков, О. В. Тимченко, А. І. Черняк та багато інших науковців.

Питання стресостійкості почало розроблятися у психологічних дослідженнях наприкінці ХХ ст. На сьогодні у працях вітчизняних дослідників (В. А. Бодров, О. А. Кириленко, В. М. Корольчук, В. М. Крайнюк, Г. В. Ложкін, Д. Ю. Морозов, Г. С. Нікіфоров та ін.), а також зарубіжних (Р. Бенджамін, С. Кобас, К. Купер, Р. Лазарус, А. Лезонен, Г. Сельє, С. Хобфал та ін.) накопичений багатий матеріал з питань стресу та стресостійкості. Виявлені і описані різні типи поведінки людини залежно від наявності у неї психологічних захисних механізмів і копінг-стратегій, присутніх в тих або інших стресових ситуаціях (Р. Лазарус, О. С. Романова, С. Фолкмен та ін.).

Метою дослідження є теоретичний аналіз категорії «психічна стійкість», а також визначення пріоритетних підходів до формування та розвитку психічної стійкості студентської молоді.

Вивчення психічної стійкості особистості є актуальним напрямком психолого-педагогічних наук у зв'язку зі зростанням соціальної та економічної нестабільності, дією інтенсивних стрес-факторів, які впливають на людину, її життя та ведуть до зниження успішності будь-якого з видів діяльності, формування негативних психічних станів, погіршення рівня загального здоров'я. Особливої уваги потребує вивчення психічної стійкості сучасної молоді. Це пов'язано з тим, що вони, зазнаючи впливу стрес-факторів не вміють правильно реагувати на них [6].

Поняття «стійкість» у сучасній науці має багато значень. У філософії воно розглядається у контексті комплексного уявлення про внутрішній світ людини, мікрокосмос [2].

У зарубіжній психології для характеристики процесів взаємодії суб'єкта та середовища використовують різні терміни, серед яких опірність, витривалість, почуття когерентності, розростання, адаптація, регуляція.

У вітчизняній психології поняття «стійкість» розглядається в таких його проявах, як стійкість уваги, стійкість до перешкод оператора, моральна стійкість особистості, трансситуативна стійкість поведінки особистості, нервово-психічна стійкість, емоційна стійкість.

Аршиновою В. В., Ждановою Г. Є., Глебовою В. В. психосоціальна стійкість особистості визначається як чинник формування антинаркотичної установки молоді. Стресостійкість молоді відносно чинників, пов'язаних з навчальним процесом розглядає Щербатих Ю. В. У своїй праці «Психологія стресу та методи корекції» він акцентує увагу на складностях вивчення феномену стресостійкості і зазначає, що на її індивідуальні особливості мають суттєвий вплив цінності, установки, потреби, життєвий досвід та інші суб'єктні чинники, які в повному обсязі не можна визначити у реальному дослідженні.

Психологічна стійкість є найважливішим чинником, що забезпечує не тільки успішність професійної, навчальної діяльності, соціальних відносин та поведінки, проте загальне життєве благополуччя особистості та рівень її здоров'я. Вона дозволяє людині долати складні життєві ситуації, підтримувати у гармонії з буттям свій внутрішній світ. Куліков Л. В. характеризує психологічну стійкість як якість особистості, що проявляє себе в аспектах стійкості; врівноваженості; резистентності. У психологічних дослідженнях психологічну (психічну) стійкість визначають як «... збереження продуктивного функціонування психіки в короткочасній або тривалій напруженій ситуації» (Б. А. Душков, А. В. Корольов, Б. А. Смірнов), що, у свою чергу, є передумовою «... подолання труднощів, активного і безпомилкового виконання завдань в складній обстановці». Секач М. Ф. робить висновок про те, що психологічна стійкість особистості «... це відносно стійкий системний, але конкретний прояв усіх компонентів психіки, що мають певну спрямованість, виражають гармонійність зв'язку людини з зовнішнім середовищем в конкретних умовах» [10].

У сучасній психологічній науці представлена і така точка зору, в якій стійкість особистості розуміється як психічна саморегуляція, що характеризується використанням психічних засобів відображення, моделювання та впливу на себе як реальність [9].

Юнацький вік є одним з найбільш важливих та відповідальних періодів становлення особистості. У ці роки (15 – 22 роки) відбувається становлення основних стабілізуючих внутрішньо особистісних структур, які в подальшому будуть зумовлювати особливості життєвого шляху людини, його життєві плани, рівень професійних досягнень, самосвідомість та самовідношення, готовність до сімейного життя. Річ іде про світогляд, систему ціннісних пріоритетів, ідентичність, професійне та моральне самовизначення [1].

Але розвиток цих особистісних структур відбувається нерівномірно і відрізняється індивідуальною своєрідністю. Тому особистість у юнацькі роки залишається нестійкою. Нестійкість може проявлятися поведінково (зміна видів діяльності, відмова від навчання, тощо), мотиваційно (втрата одних інтересів та поява інших, тощо), емоційно (емоційна нестійкість), комунікативно (розрив з відносин друзями, рідними, тощо). Прояви нестійкості в юнацькому віці можуть призводити до зниження ефективності учбової і трудової діяльності, супроводжуються погіршенням відносин з іншими людьми, втратою фізичного та душевного здоров'я, частим виникненням критичних ситуацій у спілкуванні [7].

Можна виділити два типи критичних ситуацій. Ситуація, що може призвести до серйозних ускладнень у реалізації життєвого замислу, але існує можливість повернення до звичайного перебігу життя. Ця ситуація і є власне кризою, що робить реалізацію життєвого замислу неможливою та веде до перебудови старих цінностей та побудови нових, нової Я – концепції.

Криза – це стан людини, коли блокується її цілеспрямована життєдіяльність, явища, що загрожують задоволенню потреб, проблема, від якої не можливо втекти або вирішити швидко чи звичайним способом.

Треба зазначити, що критичні ситуації це динамічне явище, а не застигле (реакції, що виникли внаслідок фрустрації можуть конфліктувати із моральними установками особистості) [6].

Як було зазначено вище однією зі сфер, в яких може проявлятися критична ситуація це – навчання. Так у навчанні відбуваються постійні зміни, використовуються інноваційні педагогічні технології, які окрім безсумнівного покращення навчального процесу та підвищення мотивації студентів щодо навчання, все ж таки являють собою один із стрес-факторів.

Під навчанням ми розуміємо цілеспрямований процес передачі знань, умінь, навичок та їх засвоєння. В наш час не можна уявити навчання без розвитку та використання інноваційних педагогічних технологій, до яких студенту чи учню потрібно пристосуватися.

Під інноваційними педагогічними технологіями ми розуміємо якісно нову сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання та управління, що вносять суттєві

зміни в результат педагогічного процесу [9].

Вплив інноваційних педагогічних технологій як одного зі стрес-факторів полягає у тому, що юнаки та дівчата не можуть швидко та одразу правильно зреагувати та пристосуватись до змін в навчальному процесі. Як відомо реакція на стрес-фактори ніколи не охоплює виключно одну зі сфер життєдіяльності особистості. Це пов'язано з тим, що всі ці сфери знаходяться у прямому взаємозв'язку, тобто тісно пов'язані одна з одною так само, як і особистість являє собою цілісну структуру.

Отже, важливість розвитку психічної стійкості особистості є особливо актуальним в юнацькому віці, для того щоб юнак або дівчина стикаючись із стресовими ситуаціями в навчанні виходили з них із позитивними результатами: підвищеною мотивацією та зацікавленістю у навчанні та, як прямий наслідок цього, із знаннями, що допоможуть у професійному становленні конкурентоспроможного фахівця європейського та світового рівня.

Проблема формування психологічної стійкості студентів через освіту, науково обгрунтоване впровадження в українську структуру безпечної освіти, безпечних технологій вимагає історично-педагогічного, нормативно-правового аналізу й практичного осмислення теорії та практики організації навчально-виховного процесу. Тому цілком природно, що сучасний стан соціально-політичного і науково-технічного розвитку суспільства, його вплив та наслідки цього стану на студента у період навчання, процес навчання у педагогічних ВНЗ вже не можна уявити як щось стабільне, що у свою чергу суттєво підвищує фактор зниження життєдіяльності людини; а її здоров'я і майбутнє також під загрозою.

Хворобливий пригнічений стан студента супроводжується послабленням його фізичних і психічних якостей, може виникати на підґрунті психічної травми (конфліктів), втоми, перевтоми.

Психічна травма, отримана внаслідок конфлікту, виводить студента з нормального психофізіологічного стану, що може призвести до суттєвих змін психічного здоров'я під час подальшої роботи в галузі освіти і погіршення загального функціонального стану.

Неопсихоаналітик Берн Е., класифікуючи взаємовідносини поміж людьми, особливо в галузі освіти, виділяє насамперед такий різновид контактування, як ритуал (Як справи? Як живеш?). Наступним ступенем людських взаємовідносин він вважає розвагу-розмови ні про що (жіночі розмови, обговорення погоди, тощо). Найбільш складним і драматичним різновидом конфліктів між студентами, за Е. Берном, є міжсесійні перегони студентів за позитивною оцінкою. Йдеться про заздалегідь відому конфліктну поведінку. Більшість конфліктів між студентами мають характер гри.

Як видно з досліджень Г. С. Васильченко, серед студентів поширеним є конфлікт з самим собою. Самооцінка – одна із характеристик особистості, яка включає оцінку інтелектуальних, фізичних даних особи, ефективності її діяльності, становища в академічній групі. Оцінка, з точки зору студента, може означати вдоволення або невдоволення собою чи отриманим результатом у навчанні.

Тому більшості студентів притаманні певні рівні психологічної стійкості, на які впливає виховання. Виховання підлітка – студента в рамках навчального закладу може не лише допомагати гармонійному формуванню цих двох рівнів, але й зумовлювати їх дисоціацію, підвищувати фактор зниження життєдіяльності [4].

У дослідженнях доведено, що показником психологічної стійкості є успішність у навчанні, а також поєднання високих рівнів пізнавального і змагального мотивів. Характерологічні особливості і особистісні якості студентів (високий рівень вольового контролю, пластичність, емоційна стійкість, здатність домінувати, гнучкість у судженнях і вчинках як показники адаптованості) досліджувалися Е. Берном.

Отже, головними шляхами формування психологічної стійкості студентів є такі, що пов'язані з вихованням:

– студент, який оточений любов'ю і виховується в атмосфері доброти, гармонійно розвивається, повинен мати високий рівень наукових досягнень, а, як наслідок – високу психологічну стійкість до фактора зниження життєдіяльності;

– студент, який контактує з психічно неврівноваженими однолітками, які мають шкідливі звички (тютюнопаління, вживання алкоголю тощо), має слабку психологічну стійкість, тому що не сприймає метод покарань і винагород, який застосовують педагоги у процесі навчання.

Психічна стійкість студента ЗВО стимулюється інформацією, яка надходить від викладача до студента. У процесі формування психічної стійкості у студентів під час навчання, особливу роль відіграє оптимальний рівень інформаційного навантаження. Надлишок чи нестача інформації призводить до розвитку втоми, яка, в свою чергу, знижує психічну стійкість.

Згідно дослідження Г. Шахматова, важливе значення має також характер інформації, яку отримує студент від викладача, особливо інформація – психологічний тиск. Часом під впливом одноманітного надходження інформації до студента виникає загальмований стан, який характеризується апатією, млявістю, появою відволікаючих думок, які не стосуються навчально-виховного процесу [5].

Окремою вимогою у процесі формування психічної стійкості студентів у процесі навчання є визначення пріоритетів навчальної діяльності й уміння керувати власним часом: визначити основну мету й завдання навчальної діяльності на певний період, їхню пріоритетність, зіставити результати виконання з можливостями здійснення етапів професійної діяльності. Також студенти мають усвідомити власне розуміння успіху в професійному житті, власний рівень успіху, проаналізувати позитивні сторони, які сприяють його досягненню.

Отже, доведено, що психічна стійкість студента залежить від подачі інформації, виховного процесу, самооцінки студента, які можуть заважати формуванню психологічної стійкості і вимагає підвищеної уваги з боку викладача [2].

Доведено, що найбільш оптимальним шляхом формування психічної стійкості студентів ВНЗ у процесі навчання є обережність подачі інформації від викладача до студента та максимальне уникнення конфліктів викладача зі студентом. Зважаючи на глибину стресів у процесі навчання, особливу увагу треба звертати на інформаційну перенасиченість навчально-виховного процесу, його прискорений темп. Найбільш сприятливим шляхами формування психічної стійкості студентів ВНЗ у процесі навчання є така організація навчально-виховного процесу, яка б здійснювалася відповідно до вікових потреб студентів, із залученням в процесі навчання елементів трудової діяльності, опора на культуру, розумова праця з метою підвищення рівня життєдіяльності [8].

Список використаних джерел

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология / Г.С. Абрамова / М.: Академический Проект. Альма Матер, 2005. – 702с.
2. Арустамова Э. А. Безопасность жизнедеятельности: учебник / Э. А. Арустамова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 476 с.
3. Аршинова В.В. Психологическая устойчивость как фактор формирования антинаркотической установки в развитии личности: автореф. дис. канд. психол. наук / Виктория Викторовна Аршинова. – М., 2007. – 26 с.
4. Бодров В.А. Профессиональное утомление: фундаментальные и прикладные проблемы / В. А. Бодров – М.: Институт психологи РАН, 2009. –760 с.
5. Васильченко Г. С. Управление стрессом / Г.С. Васильченко – СПб.: Питер, 2009. – 198 с.
6. Василюк Ф.Е. Психология переживания. Анализ критических ситуаций / Ф. Е. Василюк. – Москва: Издательство Московского университета, 1984. – 200с.

7. Ильин Е.П. Психология индивидуальных различий / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2004. – 701 с.
8. Лищук И.В. Проблемы совершенствования учебного процесса в высшей школе / И. В. Лищук // Преподаватель в условиях модернизации образования в странах Балтийского региона. – Калининград, 2004. – С. 255–257.
9. Мамадалиев К.Р. Инновационные технологии в обучении / К.Р. Мамадалиев // Молодой ученый. – № 11. – 2012. – С. 450–452.
10. Шейко А. О. Чинники психологічної стійкості осіб юнацького віку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://C:/Users/Admin/Downloads/Nvmdups_2013_2_11_64%20\(2\).pdf](http://C:/Users/Admin/Downloads/Nvmdups_2013_2_11_64%20(2).pdf)

References

1. Abramova, H.S. (2005). *Vozrastnaya psikhologhiya [Age-related psychology]*. Moscow: Academic Project. Alma Mater.
2. Arustamova, Э. А. (2009). *Bezopasnost' zhyznedeyatel'nosti [Life Safety]*. Kiev: Center for Educational Literature.
3. Arshynova, V.V. (2007). *Psikhologhicheskaya ustoychivost' kak faktor formirovaniya antynarkoticheskoy ustanovki v razvityi lychnosti [Psychological stability as a factor in the formation of anti-drug setting in the development of personality]*. (Abstract dissertation, candidate of psychological sciences). Moscow.
4. Bodrov, V.A. (2009). *Professyonal'noe utomlenye: fundamental'nye y prykladne problemy [Professional fatigue: fundamental and applied problems]*. Moscow: Institute psychologists RAN.
5. Vasylychenko, H. S. (2009). *Upravlenye stressom [Stress management]*. St. Petersburg: Peter.
6. Vasylyuk, F.E. (1984). *Psikhologhiya perezhyvaniya. Analiz krytycheskykh situatsiy [Psychology of experience. Analysis of critical situations]*. Moscow: Moscow University Press.
7. Yl'yn, E.P. (2004). *Psikhologhiya yndyvudual'nykh razlychy [Psychology of individual differences]*. St. Petersburg: Peter.
8. Lyshchuk, Y.V. (2004). Problemy sovershenstvovaniya uchenogo protsessa v vysshey shkole [Problems of improving the academic process in higher school]. In Y.V. Lyshchuk, *Teacher in the context of modernization of education in the Baltic region* (pp. 255–257). Kaliningrad.
9. Mamadalyev, K.R. (2012). Ynnovatsyonnye tekhnolohyy v obuchenyy [Innovative learning technologies]. *Young scientist*, 11, 450–452.
10. Sheyko, A. O. *Chynnyky psikhologhichnoyi stiykosti osib yunats'koho viku [Factors of psychological stability of persons of juvenile age]*. Taken from [http://C:/Users/Admin/Downloads/Nvmdups_2013_2_11_64%20\(2\).pdf](http://C:/Users/Admin/Downloads/Nvmdups_2013_2_11_64%20(2).pdf)

УДК 373.2.016.091.33:159.954:74

DOI: 10.31339/2617-0833-2018-2(25)-134-138

РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ МАЛЮВАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИМИ ТЕХНІКАМИ

Микуліна А. К.

THE DEVELOPMENT OF CREATION OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE PROCESS OF DRAWING WITH NON-TRADITIONAL TECHNIQUES

Mykulina Antonina

В статті розкриваються особливості розвитку творчості у дітей дошкільного віку в процесі малювання нетрадиційними техніками. Також визначені умови, які сприяють



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>